

WYSKOĆ

WYSKOĆ

niem. Wyskotsch

Wieś znana co najmniej od połowy XIV w., kiedy to należała do Jaszka Wyskoty, kasztelana krzywińskiego. W latach 1388-1411 właścicielem był Czewlej z Miaskowa. W 1412 r. od jego żony Tomisławy kupił Wyskoć i pół Darnowa Piotr Bniński. Piotr Opaliński w 1496 r. sprzedał Wyskoć swojemu szwagrowi Andrzejowi z Gryzyny Dłużyńskiemu. Wraz z jego córką Anną w 1513 r. wieś przejął Mikołaj Spławski. W rękach Spławskich majątek pozostawił do końca XVI w. Około roku 1600 część wsi należała do Mikołaja Spławskiego, część do córek Benedykta Spławskiego tj. do Andrzejewej Łaskawskiej i do Jakubowej Szczytowskiej. W 1605 r. część Szczytowskich wykupił Jan Kroczyński, część wsi wziął Mikołaj z Wierzbna Pawłowski jako posag swej żony Anny, córki Andrzeja Łaskawskiego. Ich syn Jan Pawłowski wykupił działą Kroczyńskich i został właścicielem całości. W 1660 r. wieś odziedziczyli jego synowie Adam i Stefan, a wkrótce przeszła ona w ręce Mikołaja Grodzickiego jako posag jego żony Teresy Pawłowskiej. Ich syn Kazimierz przejął dobra w 1701 r. Po jego śmierci w 1717 r. wdowa po nim Konstancja ze Skórzewskich wyszła za mąż za Ignacego Małachowskiego i zamieszkała w dworze w Wyskoci. Od 1715 r. wieś znajdowała się w dzierżawie Wojciecha Kotarbskiego, który niedługo potem przejął ją na własność. W 1745 r. jako właściciele wymieniani są bracia Andrzej, Antoni i Józef Kotarbscy. W 1754 r. dobra nabyli (prawdopodobnie jednak dzierżawili) Arnold Lisiecki wraz z żoną Katarzyną z domu Kotarbską. W 1756 r., jako dziedzic Wyskoci odnotowany Ignacy Kotarbski, który w 1770 r. sprzedał ją Stanisławowi Chłapowskiemu z Turwi. Jego syn Józef w 1778 r. sprzedał ją generałowi Janowi Lipskiemu, a ten z kolei w 1782 r. sprzedał księciu Antoniemu Barnabie Jabłonowskiemu, do którego należał również Racot. Aż do 1932 r. Wyskoć należała do kolejnych właścicieli Racotu (patrz Racot). W okresie międzywojennym Wyskoć dzierżawiona była przez kapitana w stanie rezerwy Zygmunta Galińskiego. Od 1932 r. w posiadaniu Fundacji Sułkowskich w Rydzynie.

W 1366 r. wzmiankowany folwark rycerski. Dwór wymieniany w 1723 r. w opisie dóbr z 1754 r. wspomniana "chałupa alias dwór stary, w którym mieszka prac. Walenty chałupnik (...) Ta chałupa zła z gruntu, poszycie na niej złe". Wzmiankowany również wówczas mielcuch, owczarnia, chlewy, stodoły oraz sad z ogródkami. W 1881 r. powierzchnia dóbr Wyskoć wraz z folwarkiem Wyskoć Mała wynosiła 553,6 ha, z czego 443,8 ha liczyły pola, 24 ha łąki, 4,1 ha pastwiska, 79 ha lasy, 2,8 ha nieużytki. Na terenie majątności znajdowało się wówczas 9 domów zamieszkałych przez 213 osób. W 1913 r. prowadzono tu hodowlę 25 koni, 181 krów, 176 świń i 331 owiec. W 1926 r. gospodarstwo specjalizowało się w reprodukcji nasion buraków.

ZAŁOŻENIE DWORSKIE położone jest w środkowej części wsi po pd. stronie drogi z Darnowa do Turwi. Składa się z zespołu rezydencjonalnego i folwarcznego.

ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY składa się z dworu otoczonego zielenią od strony zach., zamykającego podwórze od strony zachodniej. Po zach. stronie dworu niewielki budynek mieszkalny, obecnie przebudowany i zmodernizowany.

DWÓR wzniesiony prawdopodobnie w 2 poł. XVIII w., rozbudowany i przebudowany ok. 1800 r. oraz w końcu XIX w. Być może powstał z przebudowy starszego jeszcze budynku, o czym świadczą mogłyby zachowane sklepienia krzyżowe we wnętrzu. Jest to budynek murowany z cegły, częściowo na podmurówce z kamienia polnego, podpiwniczony, parterowy, z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym naczółkowym, pokryty dachówką karpiońską. W piwnicach sklepienie krzyżowe i odcinkowe, w pd. pomieszczeniach parteru sklepienie krzyżowe oraz odcinkowe, w pozostałych stropy drewniane belkowe z podsufitką. Budynek postawiony na rzucie prostokąta o dwustrakowym układzie pomieszczeń z sienią na osi. Obecnie dawna sień w większości zabudowana. Główne wejście do dworu od strony zachodniej od parku, drugie pomocnicze od pn. od strony budynków gospodarczych. Elewacje tynkowane, w partii wysokiego cokołu pokryte boniowaniem, wyżej tynkowane gładko. Naroża budynku ujęte w szerokie płaskie pilastry, pośrodku elewacji wsch. pozorny ryzalit także ujęty w pilastry. Otwory w skromnych opaskach zamknięte prosto, z wyjątkiem głównego wejścia, które zamknięte odcinkowo z zachowaną stolarką dwuskrydłowych płycinowych drzwi z nadświetlem. Elewacje zamknięte profilowanym gzymsem. Przed wejściami do budynku tarasy poprzedzone schodami. Od strony pn., po bokach schodów dwa wejścia do piwnic, z których jedno obecnie zamurowane. Tutaj przypuszczalnie znajdowała się dawna kuchnia.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY położony na wschód od dworu, składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze położone jest po pd. stronie drogi z Darnowa do Turwi, kolonia po pn. Dziedziniec na planie prostokąta o dłuższej osi wsch.-zach. W 1862 r. w pierzei pn. znajdowały się dwa budynki rozdzielone drogą prowadzącą do głównej szosy i do kolonii domów pracowników. W pierzei wsch. znajdował się jeden budynek, a w południowej dwa obiekty. Od strony zach. dziedziniec zamykał dwór. W części wsch. podwórza znajdował się staw. Wkrótce potem podwórze powiększone zostało w kierunku zach., co widoczne jest na mapie z końca XIX w. Taki też układ podwórza zachowany do dnia dzisiejszego. Układ zabudowy także pozostał bez zmian z wyjątkiem pierzei pd., gdzie obecnie dwa połączone obiekty. Pierwotnie dziedziniec brukowany, obecnie zachowany bruk w niewielkich fragmentach. Wjazdy na teren podwórza prowadzą od strony pn. i zach. Od pn. zachowane ceglane słupy bramy wjazdowej i fragmenty muru. W pierzei pn. po zach. stronie wjazdu wznosi się dawna stajnia z wozownią, połączone od wsch. ze spichlerzem. Po stronie wsch. wjazdu znajduje się obora (I). W pierzei wsch. jeszcze w 1993 r. znajdowały się dwie połączone stodoły, z których obecnie zachowana tylko pd., z końca XIX w., murowana z cegły, nakryta niskim dachem dwuspadowym, przebudowana na oborę. W pierzei pd. chlew połączony z gruntownie przebudowanym budynkiem inwentarskim, pochodzący z 4 ćw. XIX w., murowany z cegły, o drewnianych ścianach poddasza, o elewacjach tynkowanych z ceglany detalem w postaci odcinkowych obramień okien i drzwi.

STAJNIA Z WOZOWNIĄ, wzniesiona w 4 ćw. XIX w., murowana z cegły na podmurówce z kamienia polnego, parterowa, z użytkowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym pokryty dachówką. Część wozowni niższa, nakryta dachem płaskim. Wzniesiona na rzucie prostokąta podzielonego na kilka wnętrz. W pomieszczeniach sklepienie odcinkowe na gurtach wspartych na kolumnach. Elewacje tynkowane, pierwotnie z ceglany detalem, obecnie częściowo pobielonym. Otwory okienne i drzwiowe przyziemia zamknięte odcinkowo i ujęte w obramienia zakończone odcinkowymi nadokiennikami. Powyżej gzyms kordonowy, na którym wsparte otwory poddasza.

OBORA (I) wzniesiona prawdopodobnie w 3 ćw. XIX w., murowana z cegły, na podmurówce z kamienia, parterowa, z wysokim magazynowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym, pokrytym pierwotnie dachówką, obecnie eternitem. Wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta z ryzalitem pośrodku elewacji pn., nakrytym nieco niższym dachem dwuspadowym. Przyziemie nakryte sklepieniem odcinkowym na gurtach wspartych na kamiennych kolumnach. Więźba dachowa drewniana. Elewacje tynkowane z ceglany detalem, obecnie częściowo otynkowanym. Wszystkie otwory okienne zamknięte półkoliście, ujęte w proste obramienia, otwory drzwiowe odcinkowo. Pod oknami przyziemia ceglane podokienniki, a nad oknami gzyms kordonowy, na którym wsparte potrójne okienka poddasza. W szczytach biforyjne otwory z połączonymi nadokiennikami w formie odcinka gzymsu. Zachowana metalowa stolarka okien, ceglane ażurowe wypełnienie otworów poddasza.

SPICHLERZ wzniesiony prawdopodobnie ok. połowy XIX w., murowany z cegły, dwukondygnacyjny, z dwukondygnacyjnym magazynowym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym o wysuniętych okapach, pokrytym dachówką. Zbudowany na planie prostokąta, z drewnianymi belkowymi nagimi stropami i więźbą dachową krokwiowo-jętkową. Elewacje tynkowane, pierwotnie z nadokiennikami nad półkoliście zamkniętymi oknami. Naroża budynku ujęte w szerokie lizeny, pośrodku elewacji frontowej pozorny ryzalit mieszczący wejście do budynku. Pary okien wsparte na wspólnych gzymsach podokiennych.

KOLONIA DOMÓW PRACOWNIKÓW FOLWARCZNYCH składa się ze starszej części położonej na północ od podwórza i młodszej na zachód od zespołu. Obecnie zachowane w części pn. trzy domy z 2 poł. XIX w., dwa czworaki i jeden trojak, murowane z cegły, parterowe, z użytkowymi poddaszami, nakryte dachami dwuspadowymi, pokrytymi dachówką. Elewacje tynkowane, przekształcone. W części zach. zachowane trzy domy (nr 29, 35, 37).

Źródło:

Redakcja naukowa serii prof. dr hab. Jan Skorutowicz "Dawne budownictwa folwarczne"
Jolanta Goszczyńska, Majątki Wielkopolskie, Tom V, Powiat Kościański, Wydawnictwo Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno
Spożywczego w Szreniawie 1998r., wyd. cyt., s. 296-298

Gmina Kościan

Tu warto mieszkać, pracować i działać...

2014-04-23

Data zamieszczenia dokumentu w serwisie internetowym

975

Nr
dokumentu